

Piotr L. WILCZYŃSKI

UZBROJENIE ARMII PAŃSTW MUZUŁMAŃSKICH I ICH PRZEMYSŁ ZBROJENIOWY. CZĘŚĆ I – AFRYKA.

Abstrakt:

Artykuł stanowi przegląd uzbrojenia państw muzułmańskich i jest podzielony na dwie części z racji swej obszerności. Część pierwsza dotyczy państw muzułmańskich Afryki. Przegląd ten ma służyć późniejszym ocenom potęgotrycznym i geopolitycznym. Zawarte zebrane informacje i dane o stanie armii państw muzułmańskich uzupełnione są o współczesny przemysł zbrojeniowy tych państw. We wnioskach odniesiono się do stanu faktycznego i oceniono możliwe przyszłe scenariusze wydarzeń na arenie międzynarodowej, wynikające z zachwiania strategicznej równowagi zarówno na poziomie cywilizacyjnym, jak i regionalnym.

Słowa kluczowe: uzbrojenie, potęga militarna, Afryka, przemysł zbrojeniowy, islam

Wprowadzenie

Zderzenie cywilizacji może wydawać się polityczną grą słów, której moc wyjaśniająca bieżące wydarzenia jest coraz częściej podważana. Jednak jeśli przyjrzymy się uważnie historii, ta krytykowana przez ideologów politycznej poprawności koncepcja wciąż okazuje się bardzo użyteczna w tłumaczeniu obserwowanych na scenie międzynarodowej procesów. W trwającej ciągle rywalizacji między państwami, czynnikiem decydującym jest siła, jaką dysponują poszczególne strony konfliktu oraz i zawierane sojusze (Aron 1995). Natomiast sojusze zwykle zawierane są wśród państw o podobnej kulturze, stąd cywilizacja rozumiana jest często w geopolityce jako zbiór podmiotów politycznych bliskich sobie kulturowo. Inną zmienną braną do analizy aktualnej areny politycznej jest siła. Siła i sojusze, a także szereg innych czynników, zwłaszcza geograficznych, składają się w analizie geostrategicznej na pojęcie potęgi państwa (Balcerowicz 1999). Dzięki potędze państwa mają możliwość przetrwania i rozwoju. Brak potęgi może być jedynie zrekompensowany błyskotliwą dyplomacją, rezygnacją z suwerenności na rzecz silniejszego mocarstwa, lub zwykłym szczęściem, które niekiedy pozwala zachować niezależność małemu podmiotowi. O ile sojusze to kwestia zależna od polityków i władców, o tyle siła militarna jest współczynnikiem potęgi, na który wpływ mają wszystkie elementy składowe

państwa: społeczeństwo, gospodarka, polityka, terytorium (Wilczyński 2010), itd.

Silę militarną danego państwa można mierzyć na wiele sposobów. Najczęściej uwzględniane są takie wskaźniki jak budżet obronny, liczebność personelu wojskowego, ilość i zaawansowanie technologiczne uzbrojenia (Balcerowicz 2006). W niniejszym artykule dokonany został przegląd uzbrojenia afrykańskich państw muzułmańskich, reprezentujących część cywilizacji islamskiej, która w świetle aktualnych teorii będzie dążyła do rozszerzania swego zasięgu na Afrykę, Europę i Azję (Jaremczuk 2006). Afryka leżąca w bezpośrednim sąsiedztwie Europy obecnie jest olbrzymim źródłem problemów dla Europy Zachodniej z racji narastającej nielegalnej imigracji. Kiedyś taka imigracja może stworzyć zagrożenie w formie ekspansji terytorialnej, jak to miało miejsce w XX wieku w Jugosławii (Kosowo), oraz w średniowieczu, gdy armie chrześcijańskie z najwyższym trudem powstrzymywały napór islamu pod Poitiers i Wiedniem (Romaniszyn 2009; Żebrowski 2014). Oprócz przeglądu uzbrojenia dokonano enumeracji zakładów zbrojeniowych w krajach islamskich, jako podstawy do rodzimej produkcji na wypadek wojny. Przedstawiono również powiązania państw muzułmańskich Afryki w międzynarodowym handlu bronią (Skulski 2011). Te trzy elementy, czyli siła militarna, przemysł zbrojeniowy i handel bronią, pozwalają na ocenę roli państw w międzynarodowej rywalizacji.

Opracowanie niniejsze zakresem swoim obejmuje państwa muzułmańskie, co wymaga Na potrzeby niniejszej pracy przyjęto, że za takie uważany jest podmiot polityczny z ludnością co najmniej w 50% wyznającą islam. Lista takich państw jest dosyć długa, podzielono je zatem według kryterium geograficznego na dwie części:

- Afryka Północna: Algieria, Egipt, Libia, Maroko, Sahara Zachodnia¹, Tunezja.
- Afryka Subsaharyjska: Burkina Faso, Czad, Dżibuti, Gambia, Gwinea, Komory, Mauretania, Mali, Niger, Senegal, Sierra Leone, Somalia, Sudan.²

Zebrane dane oparto na bazach danych dostępnych w sieci Internet. O ile nie wskazano inaczej, są to bazy danych Sztokholmskiego Instytutu Badań nad Pokojem (SIPRI).³

¹ Jako państwo okupowane przez Maroko, nie będzie brane pod uwagę w dalszej części artykułu.

² Źródło: Pew Research Center, Washington DC, www.pewforum.org/files/2012/12/globalReligion-tables.pdf, dostęp: czerwiec 2014.

³ SIPRI Data Base, www.sipri.org/databases/armstransfers, dostęp: lipiec 2015.

Wyposażenie wojsk pancernych armii muzułmańskich państw Afryki

Broń pancerna stanowi najważniejszy komponent wojsk lądowych. Funkcje i zadania wojsk pancernych to głównie misje ofensywne (Magier 2012). Wyposażenie wojsk państw muzułmańskich jest bardzo zróżnicowane pod względem posiadanego sprzętu (tab. 1) i jego pochodzenia (Miller 2001).

Maroko ostatnio zmodernizowało swoje wojska pancerne, stacjonujące głównie przy granicy z Algierią i w Saharze Zachodniej. W 2011 roku zakupiono chińskie maszyny Type-96 w wersji VT-1A.⁴ Na stanie znajdują się również starsze czołgi produkcji radzieckiej – T-72B, oraz amerykańskie M60 Patton, które jako najstarsze służą jako czołgi rezerwowe. Sąsiednia Algieria również ostatnio zainwestowała w modernizację wojsk pancernych. Beneficjentem wydatków Algierii był Rosoboronexport, sprzedający rosyjskie czołgi T-90. W 2015 roku przewiduje się kolejne zakupy tych maszyn przez Algierię. Kraj ten jest tradycyjnym nabywcą rosyjskich, a wcześniej radzieckich czołgów. Ma na stanie również modele T-72 i T54/55. Z kolei Tunezja wyposażona jest w przestarzałe amerykańskie czołgi M60 Patton oraz austriackie lekkie czołgi SK-105 Kürassier i francuskie Giat AMX-30B-2. Mają one wkrótce być zastąpione używanymi niemieckimi czołgami Leopard 2A4. Pograżona w wojnie domowej Libia nie posiada nowoczesnych czołgów. Wiadomo, że są to wyłącznie czołgi produkcji ZSRR, w tym używane jeszcze podczas II wojny światowej T-34, a także T-55, T-62 i T-72. Dokładna liczba tych maszyn jest trudna do ustalenia w okolicznościach trwającego konfliktu. Egipt posiada największą liczbę czołgów w regionie. Po upadku ZSRR rozpoczął starania o amerykańskie czołgi Abrams M1A1. Poprzednio zakupił również od USA i Austrii starsze czołgi M60 Patton w wersjach A1 i A3 (Foss 2000). Posiada także sporo zmodyfikowanych według własnych projektów starszych radzieckich modeli T-55 i T-62, a także kilkadziesiąt rosyjskich T-80U.⁵

W Afryce Subsaharyjskiej jednym z silniejszych państw muzułmańskich jest Sudan. Posiada on własną fabrykę, gdzie buduje czołgi Al Bashier i Al Zubair, będące wiernymi kopiami czołgów chińskich. Ponadto, sporo radzieckich T-54/55 uzupełnia kilkanaście sprawnych M60 Patton (Hunnicut 1984). Dzięki nałożonym sankcji i prowadzonej z Sudanem Południowym wojny granicznej. Z kolei sąsiedni Czad posiada jedynie kilkadziesiąt T-54/55. Mali ma przestarzałe czołgi radzieckie T-34, T-54/55 i PT-76 oraz chińskie Type 62. W armii Sierra Leone nie ma wojsk pancernych. Posiadają oni jedynie dwa przestarzałe T-72, operowane przez wynajętą załogę z firmy najemniczej

⁴ UN Register of conventional arms,

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/67/212, dostęp: lipiec 2015.

⁵ Egypt Land Forces military equipment and vehicles of Egyptian Army,

www.armyrecognition.com/egypt_egyptian_army_land_ground_forces_uk/egypt_egyptian_army_land_ground_forces_military_equipment_armoured_armored_vehicle_intelligence_uk.html dostęp: lipiec 2015.

Executive Outcomes. Przystarzały sprzęt jest również na wyposażeniu armii gwinejskiej, gdzie służą pamiętające jeszcze II wojnę światową T-34, oraz również wysłużone T-54. W gambijskiej, komorskiej, nigerskiej, senegalskiej, somalijskiej armii oraz armii Burkina Faso i Dżibuti nie ma czołgów.

Tab. 1: Broń pancerna na stanie armii państw muzułmańskich Afryki

Państwo:	Czołgi:	Liczba czołgów:	Kraj pochodzenia:
Algieria	T-90SA	485	Rosja
	T-72 AG-3	325	ZSRR
	T-54/55	270	ZSRR
Czad	T-54/55	60	ZSRR
Egipt	M1A1 Abrams	1015	Egipt, ⁶ USA
	M60 A3 Patton	1016	USA
	M60 A1 Patton	700	USA
	T-80U	34	Rosja
	T-62 RO-120 Mk III	500	ZSRR, Egipt
	T-55 Ramses II	260	ZSRR, Egipt ⁷
Gwinea	T-54	8	ZSRR
	T-34	30	ZSRR
Libia	T-72	Brak danych	ZSRR
	T-62		ZSRR
	T-55		ZSRR
	T-34		ZSRR
Mali	PT-76	20	ZSRR
	Type-62	18	ChRL
	T-54/55	12	ZSRR
	T-34	21	ZSRR
Maroko	Type-96 VT-1A	150	ChRL
	T-72B	148	ZSRR
	M60 A3 Patton	427	USA
Mauretania	T-54/55	35	ZSRR
Sierra Leone	T-72	2	ZSRR
Sudan	Type-85M-II Al Bashier	200	Sudan ⁸
	M60 A1 Patton	20	USA
	Type-59 Al Zubair	60	ChRL, Sudan
	T-54/55	270	ZSRR
Tunezja	M60 A3 Patton	59	USA
	M60 A1 Patton	30	USA
	M48 A5 Patton	26	USA
	Giat AMX-30B-2	30	Francja
	SK-105 Kürassier	55	Austria

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych z różnych baz.

⁶ Produkcja na licencji General Dynamics Land Systems z USA.

⁷ Originalna produkcja w ZSRR T-55 i T-62, a unowocześnieńia trzykrotne w Egipcie, do wariantów opisanych w tabeli.

⁸ Al Bashier to nielicencjonowana, kopiowana produkcja sudańska na baize projektu chińskiego Type-85A. Z kolei Al Zubair to nielegalne kopie chińskiego Type-59D oparte na kilku kupionych wcześniej egzemplarzach. Źródło: www.mic.sd, dostęp: grudzień 2014.

Karabiny piechoty państw muzułmańskich

Bronią podstawową w każdej armii, zarówno małej jak i wielkiej, jest broń indywidualna żołnierzy. Najtańszą i najpopularniejszą formą wojska pozostaje piechota, dlatego karabiny piechoty stanowią broń, której zamówienia są niezwykle intratne, duże i mające ogromne znaczenie dla przemysłu zbrojeniowego. Poniżej przedstawiono źródła zaopatrzenia państw muzułmańskich w podstawową broń piechoty, czyli karabiny. Państwa wybierają zazwyczaj kilka rodzajów broni (Tab. 2).

Tab. 2: Podstawowy karabin piechoty na wyposażeniu państw muzułmańskich.

PANSTWO	KARABIN	POCHODZENIE
Algieria	AKM	ZSRR
Burkina Faso	AK-47	ZSRR
Czad	FAMAS	Francja
Dżibuti	AKM	ZSRR
Egipt	Maadi MISR (lic. AKM)	Egipt
Gambia	AK-47	ZSRR
Gwinea	AK-47	ZSRR
Komory	FN FAL	Belgia
Libia	Zastava M21	Serbia
Mali	AK-47	ZSRR
Maroko	Type-56	ChRL
Mauretania	AK-47	ZSRR
Niger	AK-47	ZSRR
Senegal	M16	USA
Sierra Leone	AK-47	ZSRR
Somalia	AK-47	ZSRR
Sudan	Maz (lic. Type 56)	Sudan
Tunezja	Steyr AUG	Austria

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych z różnych baz.

Królewska Armia Marokańska wykorzystuje różne rodzaje broni, przy czym największe znaczenie mają warianty AK-47 (Type-56 z ChRL, rumuński AIM/CELE, egipski Misr, fiński Valmet M76, jugosłowiańska Zastava M70AB) w wojskowym sektorze południowym, oraz niemiecki G3A3, belgijski FN FAL/FN CAL i amerykański M16A1/A2 A4 w sektorze północnym. Najwięcej jednostek posiada jednak chińskie Type-56. Sąsiednia Algieria głównie używa radzieckich karabinów AKM i chińskich Type-81. W Tunezji głównym karabinkiem jest austriacki Steyr AUG. Libia wyposażyla swą armię jeszcze za rządów Kaddafiego w karabiny serbskiej produkcji – Zastava M21. W czasie

wojny domowej doposażył on armię w belgijskie FN F2000, a z arsenarów wyciągnięte zostały przestarzałe radzieckie AK-47 i AKM. Egipt posiada własną fabrykę, gdzie produkuje broń dla swej piechoty. Najczęściej spotykanym karabinkiem jest Maad MISR.

Sudan, podobnie jak Egipt, produkuje własne karabiny Maz, które są licencjonowaną kopią chińskiego Type-56. Do niedawna głównym karabinem był tam Dinar (licencja HK G3). Sąsiedni Czad zainwestował ostatnio we francuskie karabiny FAMAS, ale posiada także dużo szwajcarskich SIG SG542 i niemieckich HK G3. Senegal wyposażył armię w amerykańskie karabiny M16. W Burkina Faso, Gambii, Gwinei, Mauretanii, Nigrze, Sierra Leone i Mali podstawową bronią są nadal przestarzałe, ale trwałe AK-47, a w Dżibuti nieco nowsze karabiny AKM. Walcząca w wojnie domowej armia Somalii wyposażona jest głównie w mocno zużyte AK-47, zaś najdalej wysunięte na południe państwo muzułmańskie – Komory, wyposażył swą niewielką armię w belgijskie karabiny FN FAL, stopniowo zastępujące AK-47.

Pozostałe wyposażenie wojsk lądowych

Marokańczycy dysponują amerykańskimi i niemieckimi karabinami maszynowymi, sowiecką bronią przeciwpancerną, a wśród pojazdów dominują amerykańskie M113. W marokańskiej artylerii przeważają haubice samobieżne M109 amerykańskiej produkcji. Systemy przeciwlotnicze wyposażone są głównie w radzieckie działka ZU-23-2 i amerykańskie M163. Na wyposażeniu Algierii jest głównie sprzęt pochodzący z ZSRR (BTR-60, BTR-80, karabiny maszynowe, broń przeciwpancerna i przeciwlotnicza oraz artyleria). Jedyne śladowe ilości wyposażenia pochodzą z Chin (np. działka PLZ-45), Niemiec (np. działka TPz Fuchs), ZEA (np. samochód Nimr) lub Egiptu (np. samochody FAHD). Armia tunezyjska używa z kolei głównie broni amerykańskich (karabiny maszynowe Browning, artyleria, broń p-panc.) i europejskich producentów (np. rakiety p-panc. MILAN z Francji, czy działka przeciwlotnicze Oerlikon ze Szwajcarii). Tunezja zakupiła niewielkie ilości sprzętów również z Belgii, Brazylii, Chin, Niemiec, Szwecji, Włoch, dawniej także z ZSRR i Jugosławii. Najczęściej spotykanym wozem bojowym jest tam amerykański M113. W arsenałach libijskim pozostaje sporo broni lekkiej pochodzenia jugosłowiańskiego i z ZSRR. Wśród pojazdów opancerzonych najczęściej spotykane są amerykańskie HMMWV i samochody Nimr ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Jednostki artylerii wyposażone są w różnorodny sprzęt, głównie z ZSRR, ale także z USA, Chin, Serbii, Włoch i Szwecji. Egipt jest najbardziej doposażonym w sprzęt wojskowy krajem Afryki Północnej. Wiele sprzętów produkowanych jest tam na licencjach lokalnie. Piechota posiada broń lekką z wielu krajów, głównie Niemiec, Polski, Szwajcarii, USA, Włoch, ZSRR oraz produkcji własnej. Broń raketową i przeciwpancerną wytwarza się licencyjnie w Egipcie, ale wiele sztuk pochodzi również z importu z USA i ZSRR. Artyleria to głównie modele ZSRR, rzadziej z USA. Najwięcej bojowych wozów piechoty

jest produkcji rodzimej, ale jest też dużo amerykańskich AIFV. Wśród floty transporterów opancerzonych najliczniej reprezentowane są lokalnie produkowane amerykańskie M113. Oprócz tego setki innych tego rodzaju pojazdów są na wyposażeniu armii Egiptu. Są to głównie amerykańskie HMMWV, lokalnie produkowane BTR-50, Walid, Iveco Tiger Kader-120 i Fahd, radzieckie BTR-60, BRDM-2, BTR-40 i BTR-152, hiszpańskie Pegaso, czeskosłowackie OT-62 TOPAS i OT-64 SKOT. Artyleria i systemy raketowe Egiptu również są często produkowane lokalnie na licencji. Między innymi rakiety Sakr egipskiej produkcji są w zależności od numeru odpowiednikami modeli radzieckich lub amerykańskich rakiet artyleryjskich do niszczenia celów naziemnych. Oprócz lokalnie produkowanych, Egipt zakupił artylerię raketową również z ZSRR, a także z Korei Południowej, Czechosłowacji i USA. Broń przeciwlotnicza Egiptu oparta jest na dużej ilości działek z ZSRR. Nowsze systemy pochodzą zaś z USA, Szwajcarii oraz z licencjonowanej produkcji rodzimej, a nieco mniej z Francji i Rosji (Sasnal 2011).

Sudan ma na wyposażeniu broń lekką rodzimej produkcji na licencji. Do tego szereg rodzajów samochodów opancerzonych, z których najwięcej jest brytyjskich pojazdów typu Ferret, oraz radzieckich BRDM-2 i egipskich samochodów Walid. Artyleria, broń p-panc. i p-lot. Sudanu jest głównie pochodzenia radzieckiego. Czad posiada rozproszony pod względem pochodzenia broni arsenał. Broń strzelecka jest zróżnicowana i pochodzi głównie z Francji, ale i z 11 innych państw. Broń p-panc. stanowią francuskie zestawy MILAN oraz starsza broń amerykańska i radziecka. W artylerii najwięcej sprzętu czadyjskiego pochodzi z ZSRR, ale ten nowszy już z Francji. Bron p-lot. najczęściej stanowią zestawy amerykańskie FIM-43 Redeye. Wśród pojazdów najwięcej jest radzieckich BMP-1, ale dużo jest też pojazdów francuskich. Sąsiedni Niger bardzo słabo wyposażony jest w sprzęt bojowy. Najwięcej jest tam pojazdów francuskich Panhard AML-90/60, brakuje artylerii i systemów raketowych. W sąsiednim Mali wśród pojazdów i artylerii aż 90% stanowi sprzęt z ZSRR. Nieco lepiej wygląda uzbrojenie armii Burkina Faso, która posiada nieco pojazdów opancerzonych, z których najwięcej jest brytyjskich Ferret oraz mniej liczne pojazdy francuskie i brazylijskie. W artylerii znaleźć można stare amerykańskie haubice M101 oraz radzieckie wyrzutnie typu Grad i chińskie Type 63. Broń p-lot. stanowią radzieckie zestawy Strela 2 i 3. Broń strzelecka jest głównie radziecka, ale także niemiecka i z innych państw. Sierra Leone ma bardzo ograniczoną ilość nowoczesnej broni. Kraj ten posiada szeroki wybór używanych zagranicznych importowanych typów uzbrojenia – szwedzką i radziecką broń p-panc., niemiecką i radziecką broń strzelecką, a siły zmechanizowane oparte są na czeskosłowackich OT-64 i południowoafrykańskich pojazdach Casspir. Ustanowienie artylerii jest dopiero w planach. W sąsiedniej Gwinei wyposażenie armii również jest przestarzałe i głównie pochodzenia ZSRR (pojazdy BRDM-1 i 2, PT-76, cała artyleria), wyjątkiem są francuskie pojazdy AML 90. Mała armia Gambii ma bardziej

zróżnicowane wyposażenie i korzysta z pomocy wojskowej m. in. Turcji i Pakistanu, gdyż aktywnie uczestniczy w misjach pokojowych ONZ. Na uzbrojeniu piechoty gambijskiej są stare używane brytyjskie samochody Ferret i amerykańskie M-20.⁹ Gambia nie posiada jednostek artylerii i innych poza piechotą. Sąsiedni Senegal posiada znacznie więcej wyposażenia. Jednostki zmotoryzowane dysponują głównie francuskimi pojazdami AML-60/90 i VXB-170 oraz kilkunastoma starszymi modelami pojazdów amerykańskich. Piechota zmechanizowana oparta została o południowoafrykańskie pojazdy Ratel-20, Casspir oraz francuskie wozy Panhard M3. Senegalska artyleria posiada dość dużą siłę ognia w porównaniu z sąsiadami, a na jej wyposażenie składają się przeważnie francuskie haubice TRF1 i Mod 50 kalibru 155 mm oraz szereg innych mniejszych sprzętów z USA. Jako broni p-panc. senegalska armia używa zestawów francuskich LRAC F1 i MILAN. Broń przeciwlotnicza Senegalu też jest francuska, w większości stanowią ją działka M-693 20 mm. Armia Mauretanii jest w posiadaniu dużej ilości samochodów opancerzonych, głównie brytyjskich (np. FV601 Saladin) i francuskich (np. AMX 60/90). Artyleria Mauretanii wyposażona jest głównie w działka kalibru 122 mm produkcji radzieckiej i nieco mniejszą ilość haubic amerykańskich. Broń p-panc. stanowią tam przeważnie amerykańskie granatniki M40, a p-lot. radzieckie działka ZU-23-2. We wschodniej części Afryki państwa muzułmańskie również nie posiadają bogatego wyposażenia. Dżibuti posiada przestarzałe transportery opancerzone AMX-13 z Francji oraz niewielką ilość radzieckich BTR-60 i 80 i kilka włoskich pojazdów Puma. Wśród samochodów wojskowych przeważają francuskie Panhard AML i japońskie Toyota Land Cruiser. Artyleria Dżibuti posiada głównie haubice francuskie i wyrzutnie rakietowe Grad radzieckiej produkcji. Obronę przeciwlotniczą zapewniają działka francuskie, szwedzkie i radzieckie, a p-panc. granatniki z Francji i ZSRR. Wojsko zaangażowanej w wojnę domową Somalii przeważnie oparte jest na sprezentowanym przez różne państwa sprzęcie wojskowym, gdyż arsenał z początku lat 90-tych, gdy wojna się rozpoczęła, już dawno został porzucony lub zniszczony. Obecnie Somalia posiada głównie niemieckie ciężarówki Magirus i japońskie samochody terenowe Toyota. Włochy dostarczyły także transportery opancerzone. Brakuje jednak artylerii i innych rodzajów broni. Komory z kolei posiadają radzieckie karabiny maszynowe NSV oraz granatniki RPG-7. Jedynymi pojazdami w posiadaniu sił bezpieczeństwa tego wyspiarskiego kraju są półciężarówki Mitsubishi.

⁹ The Military of the Gambia, http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=30787:the-gambia&catid=119:african-militaries&Itemid=255, dostęp: sierpień 2015.

Uzbrojenie lotnictwa

Sily powietrzne państw muzułmańskich przeważnie uzależnione są od dostaw sprzętu zagranicznego. Rozwinięte lotnictwo posiadają zatem jedynie bogatsze państwa muzułmańskie (Tab. 3).¹⁰

Marokańskie lotnictwo posiada ponad 360 maszyn, łącznie ze szkoleniowymi i transportowymi. Rolę bojową pełnią maszyny z różnych krajów, głównie z USA i Francji. Lotnictwo bojowe Algierii bazuje na maszynach z Rosji. Pozostałe maszyny, do celów między innymi transportowych są z różnych krajów: USA, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Szwajcarii, Polski, Czech, Włoch. Niedawno Algieria wyraziła zainteresowanie chińskimi myśliwcami. Obecnie posiada ponad 400 samolotów i helikopterów. Lotnictwo Tunezji posiada ponad 100 maszyn, jednak głównie są one do celów transportowych. W większości wyprodukowano je w USA, ale Tunezja posiada także samoloty pochodzenia francuskiego, włoskiego i czeskiego. Jeszcze mniejsze lotnictwo, posiadające mniej niż 90 maszyn posiada aktualnie Libia. Wojnę przetrwało niewiele samolotów i helikopterów bojowych. Egipt ma pokaźną siłę lotniczą, mającą na stanie ponad 1100 maszyn. Bojowe są głównie pochodzenia amerykańskiego, francuskiego lub rosyjskiego.

Sudan, jak na państwo afrykańskie posiada sporo samolotów i helikopterów – jest ich ponad 240. Jest to wynik długotrwałych wojen, w których kraj ten był zaangażowany. Sudan posiada głównie maszyny pochodzące z Rosji/ZSRR i Chin. Lotnictwo Czadu jest skromne, składające się z 35 maszyn, z których tylko niektóre są w dobrym stanie technicznym. Najwięcej czadyjskiego sprzętu latającego pochodzi z Rosji. Jeszcze mniejsze jest lotnictwo Nigru, składające się jedynie z 13 jednostek, z których większość pochodzi również z Rosji. Również Mali posiada niewielkie lotnictwo zbudowane z 25 maszyn, również pochodzące głównie z ZSRR/Rosji, ale także z Francji i paru innych krajów. Lotnictwo Burkiny Faso składa się z 17 maszyn, z których najwięcej jest rosyjskich i brazylijskich. Sierra Leone posiada bardzo małe lotnictwo (5 maszyn) o znikomej wartości bojowej, którą tworzą dwa rosyjskie śmigłowce Mi-24. Również lotnictwo Gwinei jest skromne, złożone z 10 maszyn, rosyjskich/ZSRR oraz francuskich. Niewielka Gambia posiada małe sily powietrzne, z tylko jednym samolotem bojowym i pięcioma transportowymi. Są to maszyny rosyjskie, amerykańskie i jedna brytyjska. Lotnictwo złożone z 22 jednostek posiada Senegal, lecz nieliczne z nich to maszyny bojowe. Ich pochodzenie jest bardzo zróżnicowane, ale najwięcej jest amerykańskich i rosyjskich. Dwudziestoma trzema maszynami dysponuje lotnictwo Mauretanii, ale przeważnie są to maszyny transportowe pochodzenia głównie brazylijskiego, amerykańskiego i włoskiego. Dżibuti ma tylko 14 maszyn, co na jak tak mały kraj to dużo, jednak rolę bojową pełnią jedynie dwa

¹⁰ The World Air Forces – 2014, <http://www.flightglobal.com/blogs/the-dewline/2013/12/free-download-world-air-forces-directory-2014/>, dostęp: sierpień 2015.

Tab. 3: Samoloty i śmigłowce bojowe lotnictw państw muzułmańskich.

PANSTWO	MASZYNA	LICZBA	RODZAJ	POCHODZENIE
Algieria	Su-30MKA	44	Myśliwiec wielozadaniowy	Rosja
	Su-24	23	CAS ¹¹	Rosja
	MiG-29	32	Myśliwiec	Rosja
	MiG-25	13	Myśliwiec	Rosja
	Mi-24	35	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Burkina Faso	EMB-314	3	CAS	Brazylia
	Mi-24	2	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Czad	Su-25	8	CAS	Rosja
	Mi-24	5	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Dżibuti	Mi-24	2	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Egipt	F-16C	169	Myśliwiec wielozadaniowy	USA, Turcja
	F-16D	51	Myśliwiec wielozadaniowy	USA
	Rafale	15	Myśliwiec wielozadaniowy	Francja
	Mirage 2000	18	Myśliwiec	Francja
	Mirage V	82	Myśliwiec	Francja
	MiG-21	56	Myśliwiec	ZSRR
	Chengdu J-7	57	Myśliwiec	ChRL
	AH-64 Apache D	46	Śmigłowiec szturmowy	USA
	Mi-17 H	24	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
	Mi-8	42	Śmigł. wielozadaniowy	ZSRR
UH-60 Black Hawk	23	Śmigłowiec szturmowy	USA	
Gambia	Su-25	1	CAS	Rosja
Gwinea	MiG-21	3	Myśliwiec	ZSRR
	Mi-24	3	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
	SA 342 Gazelle	1	Śmigłowiec szturmowy	Francja
Libia	Mirage F1	2	Myśliwiec	Francja
	MiG-21bis	7	Myśliwiec	ZSRR
	MiG-23ML	4	Myśliwiec	ZSRR
	Mi-24	3	Śmigłowiec szturmowy	ZSRR
Mali	MiG-21bis	9	Myśliwiec	ZSRR
	Mi-24	3	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Maroko	F-16C	15	Myśliwiec wielozadaniowy	USA
	F-16D	8	Myśliwiec wielozadaniowy	USA
	Mirage F1	13	Myśliwiec	Francja
	Mirage F2000	27	Myśliwiec	Francja
	F-5E	22	Myśliwiec	USA
	Alpha Jet E+	24	CAS	Francja/Niemcy
SA 342 Gazelle	24	Śmigłowiec szturmowy	Francja	
Mauretania	EMB-314	2	CAS	Brazylia
Niger	Su-25	2	CAS	Rosja
	Mi-24	1	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Senegal	EMB-314	3	CAS	Brazylia
	Mi-24	2	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Sierra Leone	Mi-24	2	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Sudan	MiG-29	11	Myśliwiec	Rosja
	MiG-23	3	Myśliwiec	ZSRR
	MiG-21	4	Myśliwiec	ZSRR
	Su-25	15	CAS	Rosja
	Su-24	12	CAS	ZSRR
	Nanchang Q-5/A-5	20	CAS	ChRL
	Chengdu J-7	20	Myśliwiec	ChRL
	Mi-24	36	Śmigłowiec szturmowy	Rosja
Tunezja	F-5E	12	Myśliwiec	USA

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych z różnych baz.

¹¹ CAS – Close Air Support – Samolot przeznaczony do wsparcia wojsk lądowych i walki z celami naziemnymi.

śmigłowce. Lotnictwo Dżibuti zaopatrywane jest głównie u producentów rosyjskich i brytyjskich. Pograżona w wojnie domowej Somalia utraciła swoje lotnictwo już w latach dziewięćdziesiątych. Komory nie posiadają lotnictwa bojowego, korzystając jedynie z czterech maszyn służących do transportu, dwóch czeskich, rosyjskiej i francuskiej.

Wyposażenie marynarki

Flotę z oczywistych względów posiadają jedynie państwa nadmorskie. Nie wszystkie jednak stać na nowoczesne okręty. Wiele z państw posiada jedynie łodzie patrolowe. Stwarza to dla nich zagrożenie, jednak profesjonalny sprzęt wojskowy jest bardzo drogi, nic więc dziwnego, że flotę zbudowały tylko największe państwa (Tab. 4).

Tab. 4: Wielkość flot pełnomorskich państw muzułmańskich Afryki.

Miejsce	PAŃSTWO	Fregaty i inne cięższe okręty	Korwety	Okręty podwodne	Okręty desantowe	Okręty, łodzie patrolowe i kutry rakietowe
1	Egipt	13	4	4	17	81
2	Algieria	3	6	4	3	20
3	Maroko	6	1	0	3	22
4	Tunezja	0	0	0	1	41
5	Senegal	0	0	0	2	24
6	Sierra Leone	0	0	0	3	7
7	Dżibuti	0	0	0	1	16
8	Libia	1	0	0	2	1
9	Somalia	0	0	0	1	11
10	Gambia	0	0	0	0	7
11	Mauretania	0	0	0	0	5
12	Sudan	0	0	0	0	2
13	Komory	0	0	0	0	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych z różnych baz. Uszeregowanie własne na podstawie szacunku potencjału bojowego.

Flagowym okrętem marynarki wojennej Maroka jest fregata wielozadaniowa klasy FREMM „Mohammed VI”. Wyprodukowana została w 2014 roku przez francuską stocznnię DCNS w Lorient. Maroko posiada do tego pięć innych fregat, korwetę oraz szereg okrętów patrolowych. Brakuje w tej flocie okrętów podwodnych. Flota Algierii oparta jest głównie na konstrukcjach z ZSRR z czasów zimnej wojny, jednak aktualnie kraj ten zainwestował w nowe okręty, które mają wejść do służby w tym lub następnym roku. Okrętem flagowym na razie pozostaje fregata klasy Koni „Rais Korfo”. Część floty algierskiej jest rodzimej produkcji. Marynarka tunezyjska z kolei jest bardzo słaba w porównaniu do sąsiada. Nie posiada żadnych ciężkich okrętów i wszystkie są zagranicznej produkcji, często przekazane w darze przez państwa zachodnie, głównie Francję i Włochy. Libia również posiada obecnie niewielką

flotę. Okrętem flagowym jest jedyna pozostała po wojnie fregata raketowa klasy Koni „Al Hani”. Połowa libijskiej aktualnej floty jest polskiej produkcji, a druga połowa sowieckiej. Egipt posiada potężną na 245 okrętów flotę. Podobnie jak w Maroku, okrętem flagowym jest tu fregata raketowa klasy FREMM – „Tahya Misr”. Wśród jednostek bojowych najwięcej okrętów jest produkcji amerykańskiej i radzieckiej, rzadziej hiszpańskiej, chińskiej, brytyjskiej, niemieckiej, bądź rodzimej.

Sudan posiada bardzo słabą marynarkę operującą na Morzu Czerwonym, składającą się jedynie z dwóch łodzi patrolowych. Większą flotyllę zaś kraj ten utrzymuje na Nilu, złożoną z łodzi motorowych. Sierra Leone do obrony wybrzeża również używa jedynie małych jednostek produkcji chińskiej i japońskiej, a ich flota jest przestarzała i mała. Kuriozalna sytuacja jest w Gwinei, która mimo dostępu do morza nie posiada sprawnych okrętów, choć kraj ten jest posiadaczem marynarki wojennej. W Gambii stacjonuje flota siedmiu łodzi patrolowych, w większości tajwańskich, ale też dwóch hiszpańskich i jednej amerykańskiej. Nieco większą flotę posiada Senegal. Składają się na nią 24 patrolowce i 2 łodzie desantowe, głównie produkcji francuskiej lub brytyjskiej. Dużo mniejsza jest flota Mauretanii, składająca się głównie z używanych francuskich łodzi patrolowych. Niewielka jest również flota Dżibuti pochodząca z włoskich subsydiów wojskowych dla tego kraju i składa się z 17 małych jednostek. Nieco mniejsza jest zaangażowana w walkę z flotyllami piratów marynarka Somalii, złożona głównie ze starych radzieckich okrętów patrolowych. Tylko dwie japońskie patrolowe łodzie posiadają Komory, co dziwne ze względu na archipelagowy charakter terytorium tego kraju (Wertheim 2005).

Potencjał wojsk

Na potencjał bojowy składa się wiele czynników. Omówienie ich wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Jednym z najważniejszych jest liczba żołnierzy (tab. 5). Wiele rankingów posiada skomplikowane procedury potęgometryczne. Są one znane również w Polsce (Sulek 2001). Na arenie międzynarodowej jednym z popularniejszych portali zajmujących się tą tematyką jest „Global Firepower”.¹² Spośród analizowanych krajów dość duży i zrównoważony potencjał posiada Egipt, przy czym wysoko oceniany jest potencjał wojskowy Algierii. Egipt jest najsilniejszym z omawianej grupy państw muzułmańskich (tab. 6).

¹² Global Firepower Portal, www.globalfirepower.com, dostęp: sierpień 2015.

Tab. 5: Szacunkowa wielkość aktywnych żołnierzy sił zbrojnych państw muzułmańskich.

Państwo:	Sily lądowe:	Marynarka:	Lotnictwo:	Liczba żołnierzy ogółem:
Egipt	486000	18000	30000	534000
Maroko	175000	7800	13500	195300
Algieria	170000	6000	14000	190000
Sudan	104000	1000	13000	118000
Gwinea	43000	1000	1000	45000
Libia ¹³	35000	3000	4000	~42000
Tunezja	27000	4500	4000	35500
Czad	19000	0	100	19100
Mauretania	15000	600	300	15900
Niger	12000	0	100	12100
Somalia ¹⁴	12000	500	0	~12000
Senegal	10000	1500	300	11800
Burkina Faso	10600	0	600	11200
Dżibuti	8000	1000	200	9200
Sierra Leone	8000	500	0	8500
Mali	7300	100 ¹⁵	400	7800
Gambia	1700	100	0	1800
Komory	400	500	100	1000

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych z różnych baz.

Tab. 6: Ranking potencjału bojowego państw muzułmańskich Afryki w pierwszej 50-tce wg portalu Global Firepower.

Miejsce w świecie	Państwo ¹⁶
18.	Egipt
27.	Algieria
49.	Maroko

Źródło: <http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>, dostęp: sierpień 2015.

¹³ Z powodu wojny dokładny szacunek nie jest możliwy.

¹⁴ Z powodu wojny dokładny szacunek nie jest możliwy.

¹⁵ Flotylla rzeczna.

¹⁶ Nie sklasyfikowano Iraku.

Przemysł zbrojeniowy

Algieria – w Mers-el-Kebir znajduje się stocznia, w której wykonano niektóre lżejsze okręty będące w posiadaniu algierskiej marynarki. Należący do ONCM/CNE zakład stoczniowy wprowadził korwety klasy Djebel Chenoua oraz łodzie patrolowe klasy Kebir

Egipt – Fabryka Produkcji i Napraw Czołgów Abu Zaabal w Kairze powstała w 1984 roku po porozumieniu z rządem USA. Położona na obrzeżach Kairu, jest jedną z największych tego typu fabryk w tej części świata. Produkcja skupiona jest tam wokół budowy i montażu czołgów M1A1 budowanych na licencji amerykańskiej (Savigh 1992, s. 82-83). Kadra inżynierska szkolona jest w USA. Fabryka zajmuje się również modernizacją pozostałych modeli czołgów będących na stanie armii egipskiej, między innymi T-55 i T-62 oraz produkcją lekkiego wozu bojowego piechoty EIFV, modernizacji BTR-50.¹⁷ Samochody opancerzone FAHD produkowane są z kolei w Kairze w fabryce KADER należącej do Arabskiej Organizacji Industrializacyjnej (AOI). Dawniej wytwarzane były tam też samochody bojowe wcześniejszej generacji Walid oraz na licencji włoskiej Iveco pojazdy terenowe Tiger Kader-120.¹⁸ Również ciężarówki są tam produkowane na licencji. Między innymi rosyjski Ural, niemiecko-austriacki Mercedes klasy G i amerykański HETS i JeepJC jest tam do nabycia. Kair jest siedzibą także Maadi Factory for Engineering Industries, która wytwarza dla armii Egiptu lekką broń na licencji: włoskie pistolety Helwan, radzieckie pistolety TT Tokagyp, karabiny AK-47 MISR i AKM Maadi. Na licencji fabryka wytwarza również karabiny maszynowe – radzieckie RPD i SG-43 Goryunov, belgijskie FN Minimi i FN MAG, amerykańskie granatniki MK19 i GL Maadi. Broń przeciwpancerną w postaci RPG-7, Swingfire, BGM-71D TOW, HJ-8 również się tam wytwarza. Broń raketową w Egipcie montuje się w ośrodku raketowym w Jabal Hamzah. Są tam środki do produkcji rakiet radzieckich na licencji: Scud-B, FROG-7 i BM-21 (Sakr), rakiety p-lot Dvina, rakiet do amerykańskich wyrzutni M270, chińskich Type 63, a także wyrzutni VAP-80 własnej produkcji. Egipt produkuje także w wyżej wskazanej fabryce Abu Zaabal na licencji amerykańskiej artylerię – działa samobieżne M109 oraz wyrzutnie radzieckie M120 i fińską armatę GH 52. Dawniej wytwarzano tam na licencji także działa radzieckie M-46 i D-30. Flotę o łodziach torpedowych i inne małe jednostki może wzbogacać położona nad Morzem Śródziemnym Stocznia Aleksandryjska.

Sudan – posiada zcentralizowany przemysł zbrojeniowy. Główny i największy zakład zlokalizowany jest w Chartumie Północnym o nazwie Korporacja Przemysłu Zbrojeniowego (MIC). Kopiaje szereg zagranicznych

¹⁷ Tanks Production and Repair Company Abu Zaabal, www.fas.org/nuke/guide/egypt/facility/tank-200.htm, dostęp: lipiec 2015.

¹⁸ KADER factory military activities: http://www.aoi.com.eg/index.php?option=com_content&view=article&id=16&Itemid=125&lang=en, dostęp: sierpień 2015.

sprzętów, jak chińskie czołgi Type-59 i Type-85, ale także broń lekką na licencji, jak karabiny Dinar (HK G3) i Maz (Type 56).

Pozostałe kraje opisywanej części świata nie mają rozwiniętego rodzimego przemysłu zbrojeniowego i wszystko co potrzebne jest dla funkcjonowania wojska sprowadzane jest z zagranicy. Często kraje afrykańskie kupują sprzęt używany wcześniej w bogatszych państwach. Niekiedy kraje te dysponują jeszcze sprzętem pamiętającym II wojnę światową. Okazuje się zatem, że państwa te przeważnie korzystają z innowacji innych, co postawiłoby je w trudnej sytuacji w warunkach blokady technologicznej i odcięcia od źródeł dostaw (Wilczyński 2012, 2013a).

Pochodzenie wyposażenia armii jako wskaźnik współczesnych aliansów

Na podstawie pochodzenia poszczególnych typów uzbrojenia można określić, którym państwom kraje muzułmańskie Afryki ufają i z którymi chcą się wiązać w tak ważnej materii jaką jest zaopatrzenie w broń. Poniżej przedstawiono (tab. 7), które kraje mają największy udział w produkcji uzbrojenia posiadanego aktualnie przez dane państwo.

Tab. 7: Główni dostawcy uzbrojenia dla państw muzułmańskich.

Państwo muzułmańskie	Główny dostawca uzbrojenia	Pozostali ważni dostawcy
Algieria	Rosja	ChRL
Burkina Faso	Rosja	Brazylia, USA, Wielka Brytania
Czad	Francja	Rosja
Dżibuti	Francja	Rosja
Egipt	Egipt	USA, Rosja
Gambia	Rosja	USA, Wielka Brytania
Gwinea	Rosja	Francja
Komory	Japonia	Rosja, Czechy
Libia	Rosja	Serbia
Mali	Rosja	Francja
Maroko	USA	Francja, ChRL, Rosja
Mauretania	Rosja	USA, Francja, Wielka Brytania
Niger	Rosja	Francja
Senegal	Francja	USA
Sierra Leone	Rosja	ChRL, Niemcy, Szwecja
Somalia	Rosja	Włochy, Niemcy, Japonia
Sudan	Rosja	Sudan
Tunezja	USA	Francja

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując powyższą tabelę można pokusić się o stwierdzenie, że państwa muzułmańskie Afryki nie są gotowe na długotrwałe konflikty, które jak uczy doświadczenie historyczne, mają tendencję powodowania upadania tych rządów

i państw w ich wyniku. Jedynie Egipt wydaje się samowystarczalnie produkować uzbrojenie. Inne do tego pretendują, lecz nie mają odpowiednich środków.

Kraje Afryki poprzez uzależnienie od dostaw uzbrojenia weszły przeważnie w orbitę wpływów gospodarczych Rosji. Nadal silna jest obecność i lobbying francuskich firm zbrojeniowych w byłych koloniach tego kraju. Przemysł zbrojeniowy Rosji i rosyjskie produkty znacznie lepiej sobie radzą na rynku afrykańskim niż amerykańskie, czy chińskie. Udział brytyjski w rynku również ulega konkurencji ze strony Rosji, a także Francji. Drogie uzbrojenie z Japonii, USA i krajów Europy Zachodniej nie spełnia oczekiwań biedniejszych państw, szczególnie z Afryki Subsaharyjskiej. Dlatego z biegiem lat i w obliczu światowego kryzysu kraje te wyszły stopniowo z kręgu wpływów dawnych metropolii. Najpierw, w latach zimnej wojny były polem rywalizacji USA i ZSRR, a obecnie Rosji, Chin i nowych lub wracających na rynek państw rozwijających przemysł zbrojeniowy, takich jak RPA, Brazylia i kraje Europy Wschodniej (Wilczyński 2013b).

Wnioski

Dzięki dokonaniu przeglądu aktualnych baz danych udało się sporządzić ranking państw muzułmańskich Afryki i sprawdzić, które z nich mają największą potęgę. Dzięki temu można przewidywać, z jakich kierunków może nadejść w południowoeuropejskim obszarze geostrategicznym nieunikniona w świetle koncepcji „zderzenia cywilizacji” kolejna ekspansja islamu. Egipt i Algieria to obecnie najsilniejsze państwa muzułmańskie nad Morzem Śródziemnym. Maroko oraz Tunezja, mimo, że nieco słabsze, posiadają całkiem zaawansowane uzbrojenie, a Libia poprzez swoją destabilizację, może być również terenem z którego ta destabilizacja będzie eskalować w kierunku północnym na Europę (Mickiewicz 2006). O ile Egipt może być przez jakiś czas powstrzymany przez sąsiedztwo Izraela i konkurencję w regionie ze strony Turcji, to państwa Maghrebu prześcigają w rankingach potęgi kraje iberyjskie, Włochy i destabilizowaną przez imigrantów Francję.

Przegląd uzbrojenia wojsk państw muzułmańskich Afryki pozwolił na stworzenie wizerunku żołnierza potencjalnej armii muzułmańskiej, która z Afryki mogłaby przejść do Europy. Bojownicy tacy to głównie Arabowie, ale także przedstawiciele ludów murzyńskich z krajów Afryki Subsaharyjskiej. Ci drudzy byłiby znacznie słabiej uzbrojeni. Głównym karabinem byłby AK-47. Wspierani byłiby głównie przez stare, ale tanie i łatwe w utrzymaniu czołgi i wozy bojowe produkcji sowieckiej. Byłoby też kilka elitarnych jednostek uzbrojonych w nowszy sprzęt. Inwazja mogłaby się odbyć za pomocą wielu małych jednostek nawodnych w sposób zdecentralizowany, ale masowy. Siła bojowa żołnierzy afrykańskich byłaby nieporównywalnie większa w porównaniu do Europejczyków. Każdy z bojowników muzułmańskich świetnie włada bronią, gdyż najeźdźcy to weterani poprzednich konfliktów na terenie Afryki, podczas gdy ich przeciwnicy pozbawieni są w większości podstawowego

przeszkolenia wojskowego (Cambinda 2011). Walcząc w imię Allaha, najeźdźcy byłiby też dużo odważniejsi i mieliby wyższe morale, co mógłby rekompensować jedynie lepszej jakości i sprawności sprzęt armii europejskich. Jest to tylko wizja, ale czyż nie nasuwa się ona samoistnie po zapoznaniu się z powyższymi materiałami? Zmiany w rozmieszczeniu sił gospodarczych i politycznych na świecie, opisane jako „geograficzny bieg dziejów” i przewidywane od ponad stu lat, nieuchronnie prowadzą do marginalizacji Europy (Wilczyński 2011). Marginalizację demograficzną, ekonomiczną, a potem polityczną przypieczętuje ostatecznie jej słabość militarna.

Literatura

1. Aron, R., 1995, *Pokój i wojna między narodami* (teoria), CAS, Warszawa.
2. Balcerowicz, B., 1999, *Sojusz a obrona narodowa*, Bellona, Warszawa 1999.
3. Balcerowicz, B., 2006, *Siły zbrojne w państwie i stosunkach międzynarodowych*, Scholar, Warszawa.
4. Cambinda, R., 2011, *Radykalizacja społeczeństw w Afryce* (w:) *Przegląd Zachodni*, 4, s. 230-244.
5. Foss, F. C., 2000, *Jane's tank & combat vehicle recognition guide*, Harper Collins Publ., New York.
6. Hunnicut, R. P., 1984, *Patton: A History of the American Main Battle Tank*, Presidio Press, New York.
7. Jaremczuk, E. J., 2006, *Oblicza afrykańskiego islamizmu. Zarys problematyki* (w:) *Forum Politologiczne*, 4, s. 13-33.
8. Magier, M., 2012, *Rola czółgów i kierunki ich modernizacji w świetle współczesnych konfliktów asymetrycznych-cz. II: Ochrona i przetrwanie na polu walki* (w:) *Problemy Techniki Uzbrojenia*, 41, s. 17-28.
9. Mickiewicz, P., 2006, *Bezpieczeństwo europejskie - wymiar śródziemnomorski. Źródła, istota zjawiska i formy przeciwdziałania nielegalnej migracji w basenie Morza Śródziemnego* (w:) *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego*, 1, s. 37-51.
10. Miller, D., 2001, *The Illustrated Directory of Tanks of the World*, Salamander Books, Ladysmith.
11. Romaniszyn, K., 2009, *Imigracja-w czym zagrożenie, a w czym szansa dla Unii Europejskiej* (w:) *Studia Polonijne*, 30, s. 15-31.
12. Sasnal, P., 2011, *Między stagnacją a stabilizacją. Stany Zjednoczone wobec społeczno-politycznych zmian w Afryce Północnej* (w:) *Sprawy Międzynarodowe*, 3, s. 55-70.
13. Sayigh, Y., 1992, *Arab Military Industry: Capability, Performance, and Impact*, Brassey's, London.
14. Sulek, M., 2001, *Podstawy potegonomii i potegometrii*, KTEE, Kielce.

15. Wertheim, E., 2005, *The Naval Institute Guide to Combat Fleets of the World, 2005–2006; Their Ships, Aircraft, and Systems*, US Naval Institute Press, Annapolis.
16. Wilczyński, P. L., 2010, *Terytorium w myśli strategiczno-wojskowej* (w:) *Przegląd Geopolityczny*, 2, 2010, s. 101-120.
17. Wilczyński, P. L., 2011, *Geograficzny bieg dziejów* (w:) *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, 2, s. 65-77.
18. Wilczyński, P. L., 2012, *Innowacje w zbrojeniach i obronności jako katalizator przemian technologicznych* (w:) *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 20, s. 124-133.
19. Wilczyński, P. L., 2013a, *Sektor zbrojeniowy jako czynnik rozwoju gospodarki opartej na wiedzy technologicznych* (w:) *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 21, s. 133-156.
20. Wilczyński, P. L., 2013b, *Investycje w zbrojenia w czasach kryzysu* (w:) *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 9, s. 227-243.
21. Żebrowski, A., 2014, *Migracja zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa* (w:) *Annales Universitatis Paedagogicae Studia Politologica*, 12, s. 45-64.

Summary

Military equipment of Muslim states armies and their armaments industries. Part 1 - Africa.

The article contains a review of arms in hands of muslim states armies. Part I includes states in Africa, and second part include states of Middle East, Central and Southern Asia, and also a few states of Europe. This review of contemporary armaments should serve for future poweromics ratings and for creating geopolitical scenarios. Gathered information and data about muslim states armies, which are included in this paper, were supplemented by verified data on armaments industries of these countries. In conclusion, after presentation of contemporary state of the military affairs there are possible future scenarios and future probable interactions due to that geopolitical situation. It was presented on civilization level as well as regional one.

Key words: military equipment, weapon, military power, Africa, industry, islam